

πρόσωπο που «εκφράζει το «γίγνεσθαι και απώλυσθαι», την κυκλική τροχιά της ζωής». Άλλωστε το μνημείο της Δήμητρας στην Ελευσίνα είναι πώς μέσα από τον θάνατο μπορεί να υπάρξει η ζωή.

Μονογραφία του έργου της Βάνας Ξένου που κυκλοφόρησε πρόσφατα στο Παρίσι παρουσίασε ο εκδοτικός οίκος Circle d' Art στην σειρά «Σύγχρονοι Δημιουργοί».

Αξίζει να σημειωθεί ότι η έκδοση αυτή είναι μια εξαιρετική τιμή για έλληνα καλλιτέχνη που ζει στην Ελλάδα.

Η εκτενής ανάλυση του έργου της Βάνας Ξένου γράφτηκε από τον Claude Mollard (τ. Γ.Γ. του Κέντρου Georges Pompidou, τ. Γ.Γ. του Εθνικού Ινστιτούτου Οπτικοακουστικής, αρμόδιο στον Τομέα Πλαστικών Τεχνών από 1981-86, ο οποίος διευθύνει από το γραφείο ABCD Πολιτιστικής Διαχείρισης και το Ανώτατο Ινστιτούτο Πολιτιστικής Προβολής).

Παρουσιάζοντας ο εκδοτικός οίκος την καλλιτέχνη αναφέρει με-

ταξύ άλλων:

«Η Βάνα Ξένου συγκαταλέγεται μεταξύ των καλλιτεχνών εκείνων που, συνειδητά, χτίζουν το έργο τους ξεκινώντας από μια βαθιά μελέτη της τέχνης του παρελθόντος. Έχει, θα έλεγε, ενστερνιστεί την άποψη του Ιερού Αυγουστίνου, σύμφωνα με τον οποίο δεν είμαστε παρά νάνοι σκαρφαλωμένοι στις πλάτες των γιγάντων που προηγήθηκαν -όπως ακριβώς και στις υελογραφίες της Chartres, οι οποίες εμφανίζουν τους «νέους αποστόλους» καθισμένους πάνω στις πλάτες των «παλαιών προφητών».

Αν ίσως οι συχνές επισκέψεις της, με το μολύβι στο χέρι, στα μουσεία και η μακροχρόνια συναυστροφή της με τα αριστουργήματα της παγκόσμιας τέχνης την υψώνουν πάνω από τοπικές ή εθνικές παραδόσεις, η στενή της ωστόσο σχέση με την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό -κατ' εξοχήν οικουμενικό- δεν επιτρέπει την έμπνευσή της να απομακρύνεται από τους γνώριμους τόπους και τις

οικείες αναφορές. Το νησί της Αίγινας, καθώς και οι διάφορες τελετουργίες που μας αποκαλύπτουν η αρχαία ζωγραφική και γλυπτική, έχουν επηρεάσει βαθιά τόσο τον στοχασμό όσο και την αισθητική της. Η αναφορά της Βάνας Ξένου σ' ένα παρελθόν που ισορροπεί ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή, δεν καταλήγει εντούτοις σε μια τέχνη που ανασύρει το αλλοτινό, αλλά είναι αντιθέτως γενεσιουργός μιας νέας δημιουργίας που αδιαφορεί για κάθε αισθητική νοσταλγία προκειμένου να προσφέρει έργο σύγχρονο και αυθεντικό. Θέλει, κατά το παράδειγμα αλλά και σε αντίθεση της Αλίκης του Lewis Carroll, να μεταφράσει σε μια σημερινή γλώσσα, υφασμένη με την δική της σύνταξη και το δικό της, προσωπικό λεξιλόγιο, όλον τον πλούτο του πολιτισμού και της τέχνης που έχει φυλάξει η μνήμη της».

Η Μονογραφία της Βάνας Ξένου διατίθεται αποκλειστικά στην Ελλάδα από το βιβλιοπωλείο «ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ».

Φοιτητικό Βήμα

Πολυλειτουργικό Κέντρο, Κατοικία και Δημόσιος Χώρος, στο συγκρότημα Προσφυγικών Πολυκατοικιών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας

της Χριστίνας Φραγκούλη

Μια υπόθεση ανακύκλωσης / Συνθήκες και προϋποθέσεις

Για μια επέμβαση στις προσφυγικές πολυκατοικίες της λεωφόρου Αλεξάνδρας, συνηγορεί ένας αριθμός παραγόντων: από το χρόνιο και ευρέως διατυπωμένο αίτημα της αισθητικής και λειτουργικής αναβάθμισης της περιοχής, μέχρι το ειδικό αλλά άκρως επίκαιρο ζήτημα συντήρησης της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα. ⁽¹⁾ Μια επέμβαση μεγάλης αστικής κλίμακας και ανάλογης εμβέλειας, οφείλει

να προδιαγράψει ένα πλαίσιο αποκαλυπτικό των βαθύτερων διαστάσεων της υπόθεσης και κυρίως ικανό να συμβάλει στην ευρύτερη αναμόρφωση της ζωής της πόλης.

Έτσι καθορίστηκε ένα προγραμματικό και θεωρητικό σχήμα, για να

διατυπώσει -μέσα απ' τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό- μια σαφή θέση για την υπόθεση. Το σχήμα τέθηκε με μια σύνθεση κριτηρίων στην οποία εμπλέκεται: το «πνεύμα του τόπου» με την ιδιαίτερη ιστορική, κοινωνική και πολιτισμική ερμηνεία

Η Χ. Φραγκούλη είναι απόφοιτος του Τμ. Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ. Το κείμενο αποτελεί περίληψη της διπλωματικής της εργασίας στον Τομέα Πλ. Αρχιτεκτονικής Γλώσσας, Επικοινωνίας και Σχεδιασμού, περιοχή Αρχιτεκτονικού Χώρου και Επικοινωνίας του Τμ. Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ (επιβλέποντες: Σ. Ξενοπούλου, επικ. καθηγήτριας ΕΜΠ, Χ. Σακελλαρόπουλος ΕΜΥ).

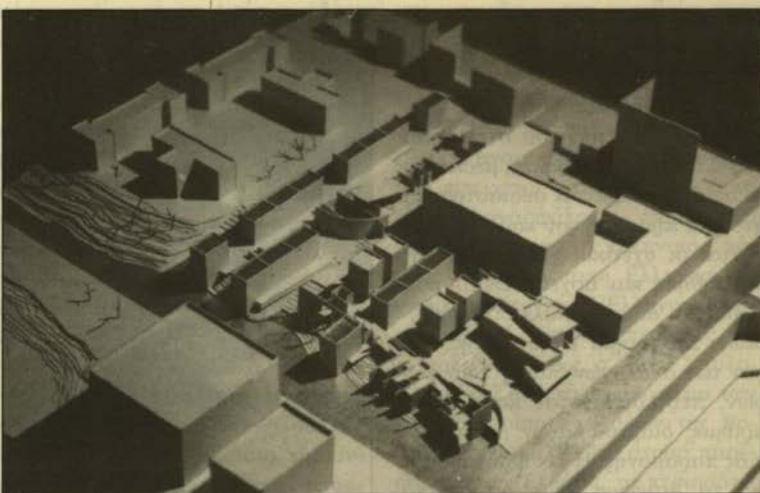
που ενσωματώνει, ⁽²⁾ οι ισχύουσες και οι διαφαινόμενες τάσεις, και η τρέχουσα «ιστορική συγκυρία» με τις συνεκτιμώμενες παραμέτρους του παρόντος χρόνου.

Η ερμηνευτική του πνεύματος του τόπου, προσδίδει στην υπόθεση κοινωνική και ιστορική διάσταση και προσανατολίζει στη διατήρηση του κτιριακού αποθέματος. Οι ισχύουσες τάσεις και η θέση του συγκροτήματος, που εισάγει τους όρους ενός πολύπτυχου αστικού περιγυρου, επιβάλλουν το άνοιγμα προς τη σύγχρονη ζωή της πόλης. Η τρέχουσα ιστορική συγκυρία φέρει ενοικιαστές στα προσφυγικά διαμερίσματα ένα δεύτερο κύμα «προσφύγων», στη φάση που ο κύκλος ζωής του συγκροτήματος κλείνει, με την οριστική απομάκρυνση και την αναπόφευκτη απώλεια των αρχικών «συρηνικών» μελών.

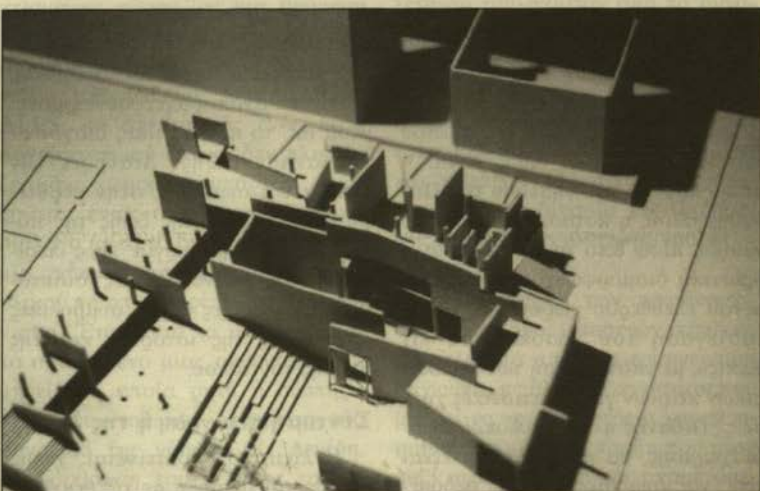
Κάτω απ' το πρίσμα που ορίζει η τρέχουσα ιστορική συγκυρία, το συγκρότημα της Αλεξάνδρας αποκτά μείζονα σημασία, καθώς προσλαμβάνει εκ νέου τις δονήσεις ενός κύκλου προσφυγής στο εθνικό κέντρο, ⁽³⁾ και τείνει να «αναανκλωθεί» σ' αυτή την κατεύθυνση. ⁽⁴⁾

Μέσα απ' τη συνδυασμένη θεώρηση των τριών αρχικών παραμέτρων, η υπόθεση προσανατολίστηκε σε ένα ανοιχτό και πολυδιάστατο οργανωτικό σχήμα: ένα πολυλειτουργικό κέντρο υποστήριξης και προβολής του προσφυγικού στοιχείου στον τόπο μας, απ' το '22 μέχρι σήμερα. Το κέντρο αυτό, μετά από επιλεκτικές κατεδαφίσεις, εντάσσεται στο συγκρότημα, επισημαίνοντας την διαχρονική παρουσία του. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει εκτός από το πολυλειτουργικό κέντρο, μόνιμη κατοικία για τους παλιούς κατοίκους -μετά από λειτουργική αναδιάρθρωση του υπάρχοντος κτιριακού αποθέματος- τις απαραίτητες κοινόχρηστες εξυπηρετήσεις, και υπαίθριους δημόσιους χώρους.

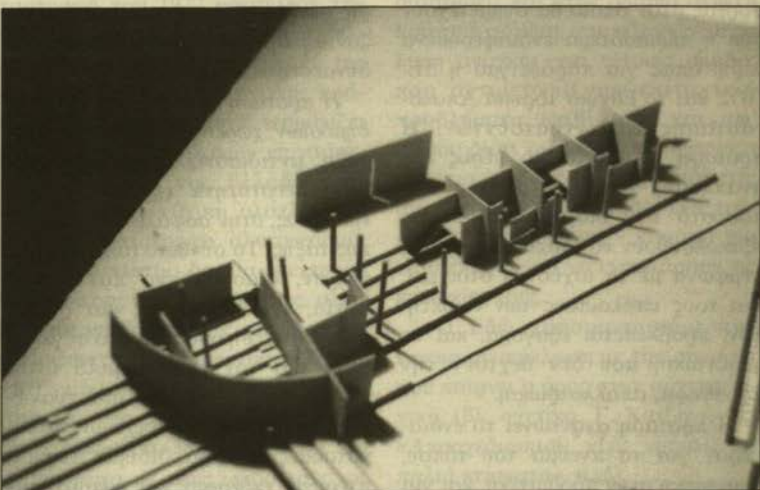
Το κέντρο απευθύνεται εξ ίσου στους πρόσφυγες, στους ενδιαφερόμενους ερευνητές - μελετητές και στο ευρύ κοινό. Οργανώνεται σε

Γενική άποψη του συγκροτήματος. Μακέτα

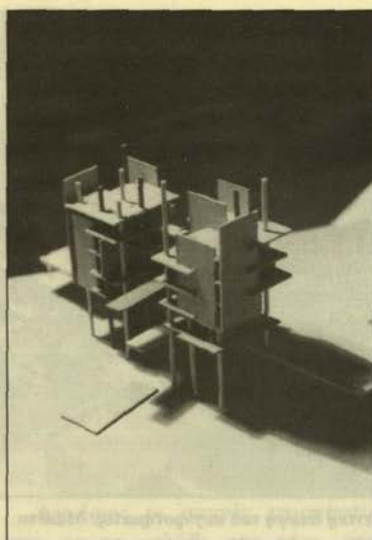

Κτίριο Θ - Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και διοίκηση. Μακέτα

Κτίριο Κ - Εργαστήρια καταστήματα και αίθουσα συνελεύσεων κατοίκων. Μακέτα εργασίας

δύο επίπεδα: ένα τμήμα υποδοχής, πληροφόρησης και υποστήριξης, και ένα τμήμα μελετών και προβολής της ζωής και του έργου του προσφυγικού στοιχείου στον τόπο μας. Στο τμήμα προβολής, μέσα από το οποίο συντελείται ουσιαστικά το άνοιγμα προς το ευρύ κοινό, εντάσσονται οι σχετικοί χώροι μελετών, βιβλιοθήκη και αρχεία, εκθεσιακοί χώροι και αίθουσα πολλαπλών χρήσεων. Στο τμήμα υποστήριξης, πέραν των ανάλογων διοικητικών χώρων, περιλαμβάνεται και μικρός αριθμός διαμερισμάτων βραχυχρόνιας παραμονής. Η λύση συναρθρώνει τα διάφορα μέρη, μέσα από υπαίθριους δημόσιους χώρους.

Η υπόθεση ενός πολυλειτουργικού κέντρου στη λεωφόρο Αλεξάνδρας, εντάσσεται σ' ένα γενικότερο πλαίσιο υποθετικών παραδοχών για ανάλογες δραστηριότητες σε κείνη την περιοχή, όπως είναι: η απομάκρυνση του γηπέδου του Παναθηναϊκού, η κατασκευή υπόγειου γκαράζ πίσω από το Εφετείο και η οριστική διαμόρφωση του υπερκείμενου ελεύθερου χώρου, και η μεταστέγηση του νοσοκομείου «Η Ελπίς», με επανάχρηση των νεοκλασικών κτιρίων για πολιτιστικές χρήσεις. Πιθανός φορέας υλοποίησης - διαχείρισης, θα μπορούσε να είναι είτε ένας δημόσιος φορέας, δεδομένου ότι και το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης είναι δημόσιο, είτε ένας φορέας στον οποίο θα συμμετέχουν δύο ή περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως για παράδειγμα η ΔΕΠΟΣ και το Εθνικό Ίδρυμα Αποκατάστασης Παλιννοστούντων. Η πρόταση περιορίζει το μέρος της ανάπτυξης κατοικίας σ' εκείνο το ποσοστό των διαμερισμάτων που εξακολουθούν να ιδιοκατοικούνται, σύμφωνα με τα ισχύοντα στοιχεία. Για τους υπόλοιπους των ιδιοκτητών, προβλέπεται εξαγορά, και σε περίπτωση που δεν δεχτούν την προσφορά, απαλλοτρίωση.

Η πρόταση ανανεώνει το ενδιαφέρον για το πνεύμα του τόπου, βασισμένη στην προσωπική, και για τούτο ίσως αμφιλεγόμενη, ερμηνεία των πραγματικών και συμβολικών συντελεστών που το καθορίζουν. Δεν αποτελεί παρά μια υπόθεση, ικανή ν' αναπαράγει συνειρμούς, μέσα απ' το πρίσμα μιας διαχρονικής ανασύνταξης. Διατηρεί την ελπίδα της συμβολής στην ευρύτερη αναμόρφωση της ζωής της πόλης, με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος με νοηματικές διαστάσεις, αντίστοιχες με τις συμβολικές απαιτήσεις της ιστορίας και της μνήμης του τόπου.

Σύντομη περιγραφή της λύσης

Η λύση που προτείνεται, χωρίς να έρχεται σε ρήξη με τις θεμελιώδεις αρχές οργάνωσης του συγκροτήματος, απελευθερώνει την αυστηρή συνθετική δομή του, εμπλουτίζοντάς την με νέες προοπτικές και δυνατότητες επιλογών.

Η πρόταση εισάγει ένα σύστημα δημόσιων χώρων σε ελεύθερη διάταξη, αντιδιαστέλλοντας την αβέβαιη ρευστότητα της κοινωνικής εμπειρίας, στην ασφάλεια της οικιακής τάξης. Το σύνθετο αυτό πλέγμα χώρων, διασχίζει το παλιό υπό γωνία, εγκαθιδρύοντας μια ριζικά ανοιχτή σχέση ανάμεσα στο συγκρότημα και τον πολεοδομικό ιστό. Αρθρώνεται μέσα από μια ευανάγνωστη συναίρεση στοιχείων: πολυκατοικίες σε σειρά, δίδυμοι πύργοι, πτέρυγες εκθέσεων και καταστημάτων, κλειστό και ανοιχτό θέατρο,

πρανή στο δυτικό όριο. Οι δημόσιοι και κοινόχρηστοι χώροι προσδιορίζονται δυναμικά με χαράξεις συγκλίνουσες προς το νοητό άξονα του υφισταμένου συγκροτήματος και τον κεντρικό άξονα της νεοκλασικής σύνθεσης του δημοτικού νοσοκομείου. Οι πύργοι λειτουργούν ως κομβικά σημεία, ενώ οι υπάρχουσες πολυκατοικίες αποτελούν τις «σταθερές» που συγκρατούν το σύνολο και οριοθετούν τον χώρο όπου θα πλεχθεί ο σύνθετος ιστός των σχέσεων και εξαρτήσεων όλων των επιμέρους στοιχείων.

Σ' αυτό το περιβάλλον που διαβαθμίζεται από ένα πολύπτυχο αστικού περιγύρου, σε μια ήσυχη περιοχή κατοικίας, οργανώνεται ένα παιχνίδι οπτικών προσπελάσεων, που δίνει μια προοπτική διεύθυνση στο χώρο, ενισχύοντας τη δομική του διαύγεια. Ένας εκθεσιακός περίπατος φέρει την κίνηση του κοινού απ' την μέτωπο της λεωφόρου, στο κέντρο του συστήματος. Για όποιον διασχίζει τη συγκρότημα, οι πολυκατοικίες συνθέτουν έναν δυναμικό ορίζοντα σε επαλληλίες. Είναι πάντα παρούσες: στο επίπεδο της λεωφόρου, αποτελώντας το «φόντο» στο οποίο προβάλλεται ο πολυδυναμικός χώρος συνάθροισης και ανταλλαγής, στο επίπεδο των επιμέρους υπαίθριων, ορίζοντας το πεδίο όπου θα διαδραματιστεί κάθε τυχαία συναλλαγή με την αυθόρμητη θεατρικότητά της, στο επίπεδο των εσωτερικών δρόμων μεταξύ των στίχων, διαγράφοντας το πλαίσιο που θα φιλοξενήσει τη μικροκλίμακα της καθημερινότητας.

Για τα παλιά κελύφη προτείνεται τυπολογική ανασύνταξη, σύμφωνα με τους όρους που εξυπηρετούν την έννοια της ευελιξίας. Ένα δευτερεύον φέρον σύστημα το οποίο διαχωρίζει τα φέροντα στοιχεία από τα στοιχεία πλήρωσης, μπορεί να ανταποκρίνεται στις εκάστοτε ανάγκες του χρήστη.⁽⁵⁾ Οι δημόσιοι και κοινόχρηστοι χώροι, ακολουθούν σαφή τυπολογία. Η γενική δομική σύλληψη όμως, εμπλουτίζεται με επιμέρους επιλύσεις σε επί-

πεδο μικρότερης κλίμακας, και η πλοκή των χώρων δεν παραμένει συμβατικά λειτουργική, αλλά διαγράφει το πλαίσιο που θα παρακινήσει την ανθρώπινη συναλλαγή.

Η λύση προτείνει μια αντιιστικτική σύνθεση στον ανώνυμο αστικό χώρο. Σ' έναν αστικό περίγυρο που χειρίζεται τη γλώσσα του μεγέθους για να δηλώσει την οντότητά του, αντιπαραθέτει μια ευδιάκριτη, εσωτερική συνθετική νομοτέλεια, χρησιμοποιώντας ένα ποικίλο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο.

Σημειώσεις

(1) Τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιαστεί μεγάλη κινητικότητα στον τομέα της συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του 20ού αιώνα. Όπως σημειώνει ο Α. Γιακουμάτος, «τό ζήτημα της διάσωσης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα, απασχολεί πια σοβαρά τους Ευρωπαίους ειδικούς: με δεδομένη τη σημασία των αρχιτεκτονικών έργων του 20ού αιώνα ως πολιτισμικών αγαθών στον ίδιο βαθμό μ' εκείνα παλιότερων εποχών, γίνεται επιτακτική η ανάγκη της διάσωσης και συντήρησής τους, αν λάβουμε μάλιστα υπ' όψη ότι πρόκειται συχνά για κτίρια που παρουσιάζουν μειωμένες αντιστάσεις απέναντι στη φθοροποιό ενέργεια του χρόνου» (Α. Γιακουμάτος: «Τρία συνέδρια για την συντήρηση του μοντέρνου κινήματος» σ. 25). Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, όπου «το σύνολο της αρχιτεκτονικής παραγωγής μετά το '44, προβάλλεται κατά καιρούς ως απόλυτη παρακαμή σε σχέση με την αρχιτεκτονική της ηρωϊκής γενιάς του '30» (Ε. Φεσσά, «Αρχιτεκτονική επίσημη και γοήτρου», σ. 39), και όπου «η αρχιτεκτονική του μεσοπολέμου όσο περνούν τα χρόνια τόσο περισσότερο μας συγκινεί και μας ελκύει... γιατί συνειδητοποιούμε ότι αντιπροσωπεύει για μας την μόνη γνήσια αρχιτεκτονική παράδοση του αιώνα» (Α. Γιακουμάτος, «Ιωάννης Δεσποτόπουλος», σ. 10), το ζήτημα συντήρησης της μοντέρνας παραγωγής της δεκαετίας του '30 παίρνει

κάτω απ' αυτό το πρίσμα άλλες διαστάσεις.

(2) «Οι συμβολικές διαστάσεις ενός τόπου, καθιερωμένες μέσα από την κοινωνικοπολιτισμική ζωή, θέτουν τους όρους για τη συμβολική διάσταση οποιασδήποτε αρχιτεκτονικής καινοτομίας σ' αυτόν τον τόπο... Η ικανότητα ενός στοιχείου να διαμορφώσει μια ερμηνευτική διαδικασία αποκαλυπτική των ιδιάιτερων χαρακτηριστικών ενός τόπου, είναι το βασικό κριτήριο για τη νομιμότητα της θεώρησής του ως συστατικού στοιχείου του τόπου αυτού, στο πλαίσιο της συσχέτισης της σύγχρονης και υπάρχουσας αρχιτεκτονικής». (Β. Γκαϊνάτσας, «Απ' την ερμηνευτική του χτισμένου χώρου, σε μια θεώρηση του νοήματος στον σύγχρονο σχεδιασμό», σ. 34-35). Όπως διατυπώνει ο IGNASI DE SOLA MORALE, «ο σχεδιασμός ενός νέου αρχιτεκτονικού έργου, δεν πλησιάζει μόνο χωρικά το υπάρχον, αρχίζοντας έναν οπτικό και χωρικό διάλογο με αυτό διατυπώνει επίσης μια γνήσια ερμηνεία του ιστορικού υλικού το οποίο πρέπει να ανταγωνιστεί. Έτσι αυτό το υλικό γίνεται το αντικείμενο μιας αυθεντικής ερμηνείας η οποία ρητά ή σιωπηρά συνοδεύει την νέα επέμβαση στο συνολικό της νόημα» (Κ. Δεμίρη, «Συνάρθρωση του νέου με το παλιό», σ. 21).

(3) Για τους ιστορικούς «η καταστροφή του 1922 αποτέλεσε την κρισιμότερη τομή στην νεότερη ελληνική ιστορία από την εποχή της δημιουργίας του Ελληνικού κράτους. Το γεγονός αυτό τερματίζει μια περίοδο διαδοχικών επεκτάσεων των ορίων της Ελλάδας και σφραγίζει την εθνική ολοκλήρωση μ' έναν αντίστροφο αλυτρωτισμό. Το εθνικό κέντρο δεν θα επεκτείνεται πια προς τους αλύτρωτους, αλλά θα τους υποδέχεται ως φυγάδες και πρόσφυγες» (Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τ. 25/Ελληνική Ιστορία, στο κεφ. Η Ελλάδα του μεσοπολέμου, σ. 389).

Σύμφωνα με τους ιστορικούς, οι ιδιότητες αυτές παλιννοστήσεις που

υπογραμμίζουν την αμοιβαία ανασύνδεση που παρατηρείται ανάμεσα στο εθνικό κέντρο και τον αλύτρωτο ελληνισμό, θα πρέπει να εκτιμηθούν ως «δείγμα ισχυρών τάσεων για εθνική ανασυνταξή», «φανόμενο που εντείνεται κατά τις περιόδους εθνικής ανασφάλειας, όπως αυτή που ζει σήμερα ο ελληνικός κόσμος» (Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τ. 25/Ελληνική Ιστορία, κεφ. Η σύγχρονη περίοδος και οι παλιννοστήσεις, σ. 467). Υπολογίζεται ότι από το αρχικό κύμα των 170.000 περίπου φυγάδων της Βορείου Ηπείρου, 80.000 άτομα παρέμειναν στην Ελλάδα, τα περισσότερα με την προσδοκία μιας μόνιμης εγκατάστασης. Εξ άλλου, το ένα τέτατο τουλάχιστον από το δυναμικό τμήμα της Ελληνικής διασποράς της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, που το 1989 ανερχόταν σε 358.000 άτομα, έχει ήδη μετεγκατασταθεί στην Ελλάδα, «προπομπός μάλλον και χιλιάδων άλλων, που βρίσκονται στην διαδικασία της ιδιόμορφης αυτής παλιννόστησής τους» (σ. 466).

Η συνύπαρξη των πρωταγωνιστών των δύο ιστορικών κύκλων, αποτελεί μια απόλυτα ερμηνεύσιμη συγκυρία, με όλη την αντίφαση που μπορεί να κρύβει αυτός ο χαρακτηρισμός για μια συνύπαρξη που ήταν μαζί συμπτωματική και αναμενόμενη: αφ' ενός διότι οι κατοικίες αυτές που έχουν σχεδιαστεί στις ελάχιστες διαστάσεις και στην οριακά ανεκτή ποιότητα στάθμη, αποτελούν σήμερα λύση ανάγκης για τέτοιες ομάδες που αντιμετωπίζουν επιτακτικά προβλήματα επιβίωσης, και αφ' ετέρου διότι οι παλιοί πρόσφυγες - ιδιοκτήτες, βρίσκουν τις ιδιότητες αυτές προσφυγικές ομάδες ένα πρόσθετο - ενδεχομένως - κίνητρο για να ανοίξουν και να ενοικιάσουν τις κατοικίες τους.

(4) Εδώ χρησιμοποιούμε την έννοια ανακύκλωση με την σημασία που παίρνει ο όρος στην αρχιτεκτονική. (βλ. σχετικά, Γ. Χατζηγώγας, «Ανασχεδιασμοί: νέες χρήσεις σε παλιά κτίσματα», σ. 5).

(5) Το εφεδρικό αυτό δυναμικό

λειτουργεί σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο της εσωτερικής ευελιξίας (μεταβολή οργάνωσης χωρίς μεταβολή μεγέθους) και στο επίπεδο της ανάπτυξης (μεταβολή οργάνωσης με ταυτόχρονη μεταβολή των ορίων), καθώς το σύστημα προσφέρει την

δυνατότητα για οριζόντιες και κατακόρυφες διασυνδέσεις με τις γειτονικές μονάδες.

Έτσι, αξιοποιώντας μέρος, ή το σύνολο των δυνατοτήτων του συστήματος, η ευελιξία μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε με την έννοια

της πολυσημαντότητας, της προσαρμοστικότητας και της μετάθεσης των λειτουργιών, είτε με την έννοια της μεταβλητότητας, της αναδιοργάνωσης, της προσαφαίρεσης και της επεκτατότητας.

Οι σπουδαστές μας σκισάrouν και σχολιάζουn

Μία νέα στήλη μέσα στο «Φοιτητικό Βήμα» εγκαινιάζεται απ' αυτό το τεύχος. Μία στήλη έκφρασης των σπουδαστών του ΕΜΠ, με έναν άλλο τρόπο, αποστασιοποιημένο από τις εκπαιδευτικές υποχρεώσεις τους και τα προγράμματα σπουδών, αλλά πολύ κοντά σ' αυτό που επιχειρεί το ΕΜΠ να εμφυσήσει στους σπουδαστές του, ως επί πλέον εφόδιο για τη μελλοντική πορεία τους. Την κοινωνική παρουσία, την ανάπτυξη ταλέντων και δυνατοτήτων, την ελεύθερη έκφρασή τους μέσα από τη δημιουργία, την κατάθεση ιδεών και σκέψεων.

Ένας ταλαντούχος σπουδαστής από το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών ο Χρήστος Πουλάκης απεικόνισε σε σκίτσο τον Πρύτανη του Πολυτεχνείου, με έναν πράγματι εμπνευσμένο τρόπο. Εκτός από την φυσιογνωμία που αποδόθηκε καταπληκτικά, ο σπουδαστής έδωσε και το δικό του στίγμα, στην προσωπικότητα του κ. Μαρκάτου, τονίζοντας την εσωτερική δύναμη (η γροθιά στρέφεται προς τα μέσα), το ήπιο και το υπομονετικό του χαρακτήρα («στην πέτρα της υπομονής κάθισες προς το βράδυ...»), λέει ένας στίχος του Γ. Σεφέρη), την τάση για διαφάνεια (αφαίρεση των ενδυμάτων) και την μαχητικότητα και το ανυποχώρητο σε θέματα καλύτερων συνθηκών εκπαίδευσης (υπερτονισμένοι μύες). Και όλα αυτά κάτω από ένα στοχαστικό βλέμμα διείσδυσης και αναζήτησης.

Ο διπλωματούχος χημικός μηχανικός Λεφτέρης Χαλαράκης που εκπονεί διδακτορική διατριβή στο ΕΜΠ, με αφορμή ένα τραγούδι καταθέτει τις σκέψεις του.

Είναι γεγονός ότι ένα τραγούδι

είναι ένα μήνυμα και είναι πολύ ενδιαφέρον να γνωρίζει κανείς πως τα τραγούδια αυτά περνάνε μηνύματα και ποιά μηνύματα στους νέους. Πώς οι νέοι ακούνε και βλέπουν τη διασκέδαση που τους προσφέρεται, σε ποιά σκέψη ή ακόμα και σε ποιά φιλοσοφία και στάση ζωής μπορεί να τους οδηγήσει ένα τραγούδι.

Ας μην ξεχνάμε ότι ο ρόλος του τραγουδιού από την αρχαιότητα έπαιζε πρωταρχικό και μάλιστα παιδευτικό ρόλο και η μουσική περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη τέχνη, επηρέασε και επηρεάζει τον άνθρωπο.

Το τραγούδι που επέλεξε ο Λεφτέρης Χαλαράκης να «σχολιάσει» έχει τίτλο «Ατομική μου ενέργεια» (Μουσική Θ. Μικρούτσικου, στίχοι Λ. Νικολακοπούλου). Οι στίχοι παρατίθενται στη συνέχεια για να έχει πρόσβαση οποιοσδήποτε και στον σχολιασμό.

Ένα τραγούδι «εκτίθεται» και

ένας διπλωματούχος μας «εκτίθεται» με αφορμή το τραγούδι:

Πάρε με νύχτα, πάρε με
στον αστεριών το άρμα
να σεργιανίσω μια ψυχή
που τυρρανάω καιρό.

Στον κόσμο αυτό παιδεύτηκα
γιατί ήρθα μ' ένα κάρμα
το παρά πέρα απ' τη ζωή
να μάθω ν' αγαπώ.

Ατομική μου ενέργεια
κι ανάσα μου στα χείλη
την πρώτη ουσία.
Στην αρχή
σηκώστε με να δω
όχι από περιέργεια
μα δε χωράω στην ύλη
και τούτη η ψεύτρα η εποχή
την έχει για Θεό.

Δίνε μου κόσμο, δίνε μου
το πιο θλιμμένο όπα
να στο γυρίσω μια στροφή
με σώμα ευγενικό.

Κι αν είναι από το είναι μου
κι απ' την καρδιά που το 'πα
να γίνει η αγάπη προσευχή
και σπάχτη το κακό.

«Πρόσκληση στην νύχτα; Πρόσκληση για νύχτα; Πάλι ίσως. Όπως και να 'χει πάντως, το φως της ημέρας δεν είναι πάντα ο νικητής των μαχών. Άλλωστε, το σεργιάνι της ψυχής μας, της τυρανισμένης ψυχής μας, νιώθει άβολα στην «προσπίπτουσα ακτινοβολία». Σ' αυτή την ακτινοβολία που μας παιδεύει και την παιδεύουμε. Σ' αυτήν, που θέλει να μας δίνει και μεις δεν θέλουμε να παίρνομε, γιατί κάτι άλλο μας ενδιαφέρει... Το παραπέρα απ' τη ζωή να μάθω ν' αγαπώ. Όχι, αυτό δεν θέλει πολύ